

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 657

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/167-21>**Уманська В. Г.**кандидат економічних наук, доцент,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1669-7255>**Лаврова-Манзенко О. О.**кандидат економічних наук,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1320-6940>**Umanska Victoria, Lavrova-Manzenko Olena**
Cherkasy National University named after B. Khmelnytsky

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИК ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ЗВІТНОСТІ ОБ'ЄДНАНЬ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розкрито сутність консолідованої фінансової звітності та особливості процесу її формування. Розглянуто основні інформаційні потреби груп користувачів консолідованої фінансової звітності. Конкретизовано напрями аналізу фінансово-майнового стану групи підприємств за даними консолідованої фінансової звітності та обґрунтовано причини потреби в їх трансформації. Охарактеризовано окремі аспекти аналізу консолідованої фінансової звітності, що не дають змоги сформувати коректне уявлення про фінансово-майновий стан окремих її елементів. Визначено облікові складники показників консолідованої фінансової звітності, що можуть викривляти результати коефіцієнтного аналізу та індикатори їх модифікації. Обґрунтовано потребу в поширенні вартісно-орієнтованих підходів в аналізі показників консолідованої фінансової звітності.

Ключові слова: консолідована фінансова звітність, аналіз, коефіцієнти фінансово-майнового стану, група підприємств, користувачі фінансової звітності.

TRANSFORMATION OF MODERN METHODS OF FINANCIAL ANALYSIS OF CONSOLIDATED FINANCIAL STATEMENTS OF ENTERPRISES

The main goal of this research is to identify those indicators of reporting of associations of enterprises that change their nature or content under the influence of consolidation against the background of the application of IFRS, as well as areas of transformation of methods of its analysis. The article reveals the essence of consolidated financial statements and the peculiarities of the process of its formation. Financial information becomes the main tool of communication and formation of business image of enterprises in the market environment. The carrier of such information is the financial statements, which are compiled according to international standards, which are constantly progressing and reforming. As a result, business owners have more and more freedom in its formation, despite the global harmonization of the list of indicators and their content, which allows you to present your business in a favorable light and assess those aspects of contractors that are most important for further cooperation. The main information needs of groups of users of consolidated financial statements are considered. The authors specify the areas of analysis of the financial and property condition of the group of enterprises according to the consolidated financial statements and substantiate the reasons for the need for their transformation. Some aspects of the analysis of the consolidated financial statements are characterized, which do not allow to form a correct idea of the financial and property condition of its individual elements. The accounting components of the consolidated financial statements are determined, which may distort the results of the coefficient analysis and indicators of their modification. The peculiarities of the analysis of such reporting are due to the transformations of the accounting content of its indicators – the reflection of contingent assets, liabilities, risks, possible costs and revenues. All components of analysis methods – horizontal, vertical, trend, and especially – coefficient – undergo certain changes. The need to disseminate cost-oriented approaches in the analysis of consolidated financial statements is substantiated.

Keywords: consolidated financial statements, analysis, financial and property ratios, group of enterprises, users of financial statements.

JEL classification: F20, C41, M40

Постановка проблеми. Сучасний економічний простір стає все більш глобалізованим, а економічні кордони розмиваються як між країнами, так і континентами. За таких умов міжнародна співпраця суб'єктів господарювання набуває нових форм, виникають

нові типи об'єднань підприємств та способів їх взаємодії. При цьому фінансова інформація стає основним інструментом комунікації та формування ділового іміджу підприємств у ринковому середовищі. Носієм такої інформації є фінансова звітність, котра скла-

дається за міжнародними стандартами, що постійно прогресують та реформуються. Завдяки цьому власники підприємств мають усе більше свободи під час її формування, незважаючи на світову гармонізацію переліку показників та їх наповнення, що дає змогу презентувати власне підприємство у вигідному світлі та оцінити саме ті аспекти діяльності контрагентів, що є найбільш суттєвими для подальшої співпраці. Саме тому особливої актуальності набувають особливості формування та аналізу сучасної фінансової звітності різних об'єднань підприємств у контексті світового економічного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями змісту та особливостей складання фінансової звітності задавалися багато науковців-теоретиків у сфері бухгалтерського обліку, котрі так чи інакше у своїх працях досліджували й особливості її консолідації. Детальний аналіз процесу формування звітності об'єднань підприємств представлений у працях таких сучасних науковців, як О. Гурська, С. Кузнецова, Л. Леженко, М. Лучко, В. Онищенко, В. Пантелєєв, О. Сахно, І. Семчук, С. Сіренко, І. Чернікова, К. Яровий, С. Яцишин, М. Яцко та ін. Особливості аналізу даних фінансової звітності розкрито у працях таких дослідників, як М. Білик, Л. Дорогань-Писаренко, С. Жукевич, Л. Івченко, В. Подольська, Н. Слободян, Ю. Тютюнник, А. Фаріон, О. Федорченко, О. Шеремет, О. Яріш, Н. Яцишин та інших. Не применшуючи цінності існуючих досліджень, варто відзначити, що еволюція міжнародних стандартів фінансової звітності та їх популяризація на вітчизняному ринку спричинюють трансформацію сутності окремих її показників, а відповідно, виникає потреба у пошуку адекватних та точних методик й інструментів її аналізу.

Мета статті полягає у виявленні тих показників звітності об'єднань підприємств, що змінюють свою сутність або наповнення під впливом консолідації на тлі застосування МСФЗ, а також напрямів трансформації методик її аналізу.

Виклад основного матеріалу. Застосування міжнародних стандартів фінансової звітності дає змогу сучасному підприємству позитивно впливати на власний діловий імідж, оскільки свідчить про високий рівень організації облікового й контрольного процесу. Складання фінансової звітності групою підприємств регламентується вимогами (серед тих, що ратифіковані в Україні): МСБО 1 «Подання фінансової звітності», МСФЗ 1 «Перше застосування МСФЗ», 3 «Об'єднання бізнесу», 10 «Консолідована фінансова звітність»,

11 «Спільна діяльність». Водночас в Україні діють норми НП(с)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та 2 «Консолідована фінансова звітність».

Консолідовані фінансові звіти (згідно з МСФЗ 10) – це фінансова звітність групи, в якій активи, зобов'язання, капітал, дохід, витрати і потоки грошових коштів материнського підприємства та його дочірніх підприємств представлені як активи, зобов'язання, капітал, дохід, витрати і потоки грошових коштів єдиного суб'єкта економічної діяльності [1].

Консолідована фінансова звітність (НП(с)БО 1) – звітність, яка відображає фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів юридичної особи та її дочірніх підприємств як єдиної економічної одиниці [2].

Форми консолідованої фінансової звітності за своїм переліком не відрізняються від типових: консолідований баланс (звіт про фінансовий стан), консолідований звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід), консолідований звіт про рух грошових коштів (за прямим методом), консолідований звіт про власний капітал. Перелік користувачів консолідованої фінансової звітності також аналогічний до звичного переліку та містить дві великі групи: зовнішніх та внутрішніх користувачів. Саме їхні інформаційні потреби й зумовлюють зміст та наповнення показників фінансової звітності.

Незалежно від причин консолідації звітності: злиття чи поглинання підприємств, їх придбання чи продаж, зміна структури прав власності внаслідок інвестиційних операцій, тривалі відносини між материнським та дочірніми підприємствами, процес формування такої звітності виглядатиме аналогічно. Спочатку формується фінансова звітність усіх відокремлених балансових підрозділів, виокремлюються внутрішньогрупові операції, що можуть мати суттєвий вплив на кінцеві показники звітності, здійснюється консолідація гудвілу та накопиченого капіталу, встановлюються частки меншості та складаються безпосередньо форми звітності. Основні складнощі виникають саме на етапі формування окремих показників таких звітів, оскільки їх наповнення може залежати від методу консолідації, що вибраний материнською компанією, та ступеню впливу застосування МСФЗ.

Залежно від типів відносин усередині групи підприємств та впливу материнської компанії міжнародними стандартами встановлено відповідні правила консолідації звітності групи компаній (табл. 1).

Міжнародні стандарти фінансової звітності передбачають застосування цілої низки специфічних мето-

Таблиця 1

Методи консолідації звітності

Ступінь підконтрольності	Суттєвий вплив	Спільний контроль	Контроль	Мінімальний вплив
Статус об'єкта контролю	Асоційоване підприємство	Спільне підприємство	Дочірнє підприємство	Інвестиції
Метод консолідації	Метод участі в капіталі	Метод пропорційної консолідації	Метод повної консолідації	Метод обліку за собівартістю та метод обліку за справедливою вартістю
Регулюючий стандарт	МСФЗ 28	МСФЗ 31	МСФЗ 27	МСФЗ 3 МСФЗ 27 МСФЗ 39

Джерело: складено за [3]

дів оцінки активів, пасивів, доходів та зобов'язань. Так, у МСФЗ передбачають існування, а за потреби і включення до фінансової звітності умовних активів та умовних зобов'язань, імовірного вибуття активів та імовірного впливу ризиків тощо. Окрім того, під час аналізу консолідованої фінансової звітності важко виявити збиткові одиниці у складі групи компаній та встановити ступінь впливу показників її діяльності на консолідовані показники.

Комплексне уявлення про стан групи підприємств за даними фінансової звітності дає змогу сформувати методи економічного аналізу, а особливо фінансового. Переважна більшість традиційних підходів до визначення фінансових коефіцієнтів та індикативних показників фінансово-майнового стану ґрунтується на змісті та порядку формування показників фінансової звітності за даними бухгалтерського обліку, що вже достатньо усталені та визначаються вимогами національних облікових стандартів. Однак широке впровадження МСФЗ трансформує такі показники: навіть ключовий індикатор – прибуток, що визначений за міжнародними та національними стандартами, може суттєво відрізнятися за значенням. А в процесі консолідації сума прибутку групи компаній суттєво коригується за рахунок виключення внутрішньогрупових операцій. Саме тому і методичні елементи аналізу такої звітності мають свої об'єктивні особливості.

Інформаційні потреби користувачів фінансової звітності є різноманітними, а тому і показників економічного аналізу вони потребують різних. Існує підхід до групування показників економічного та фінансового аналізу консолідованої звітності саме за ознакою її користувачів (табл. 2).

Виходячи з наведених показників, аналіз консолідованої фінансової звітності варто проводити за такими напрямками: горизонтальний аналіз, вертикальний (структурний), аналіз коефіцієнтів та трендів. І хоча напрями аналізу не відрізняються від класичних, мето-

дики їх проведення дещо відрізнятимуться. Так, у процесі горизонтального аналізу варто враховувати зміни у складі групи: які господарські одиниці було створено чи придбано за аналізований період, а які, навпаки, ліквідовано. Це дасть змогу виявити ефективність управлінських рішень у частині оптимізації складу бізнесу, відмови від неприбуткових складових або доповнення виробничих циклів додатковими необхідними елементами. Так, іноді у складі промислової групи часто виникає необхідність сировинного виробництва, яке саме по собі може мати низькі показники прибутковості, але суттєво скорочуватиме витрати інших підприємств холдингу чи асоціації.

Процеси структурного аналізу консолідованої фінансової звітності потребують особливої уваги, оскільки навіть висока частка власного капіталу у структурі пасивів групи підприємств не може свідчити про оптимальний обсяг зобов'язань кожного підприємства, що є складником групи підприємств. Співвідношення оборотних та необоротних активів також не може достатньою мірою охарактеризувати їх ефективність, оскільки може включати як надлишки готової продукції, так і суттєві обсяги основних засобів, які не використовуються повною мірою.

Аналіз фінансових коефіцієнтів є найбільш важливим та комплексним інструментом, що дає змогу сформувати уявлення про фінансово-майновий стан групи підприємств. Саме на цьому етапі може відбутися викривлення інформації, оскільки показники, сформовані за МСФЗ, можуть мати інше облікове наповнення, ніж традиційні, що сформовані за національними ПС(Б)О. Так, модифікується зміст показників обсягів активів, забезпечень, зобов'язань, доходів, витрат та прибутку, оскільки до їх складу включаються умовні та перспективні складники. Саме тому під час коефіцієнтного аналізу консолідованої фінансової звітності визначають також такі коефіцієнти, як прибуток на акцію, прибутковість власного капіталу, прибутко-

Таблиця 2

Основні показники характеристики групи підприємств та її складники

Користувачі	Менеджмент	Власники бізнесу	Кредитори
Показники	<p><i>Аналіз операційної діяльності</i></p> <p>Валовий прибуток</p> <p>Прибуток до сплати процентів і податку на прибуток</p> <p>Чистий операційний прибуток</p> <p>Собівартість продукції</p> <p>Аналіз маржинального доходу від видів діяльності</p> <p><i>Управління ресурсами</i></p> <p>Оборотність активів</p> <p>Управління оборотним капіталом:</p> <p>оборотність запасів</p> <p>структура короткострокової дебіторської заборгованості</p> <p>структура короткострокової кредиторської заборгованості</p> <p><i>Прибутковість бізнесу</i></p> <p>Прибутковість активів</p> <p>Економічна додана вартість</p> <p>Прибутковість інвестицій на основі грошового потоку</p> <p>Вільний грошовий потік</p>	<p><i>Показники прибутковості інвестицій</i></p> <p>Прибутковість перманентного капіталу</p> <p>Прибутковість власного капіталу</p> <p>Прибуток на акцію</p> <p>Грошовий потік на акцію</p> <p>Приріст ринкової вартості акцій</p> <p><i>Розподіл прибутку</i></p> <p>Дивідендна прибутковість акцій</p> <p>Частка прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів і на реінвестування</p> <p>Покриття дивідендів</p> <p>Відношення дивідендів до величини активів</p> <p><i>Показники групи з погляду фондового ринку</i></p> <p>Співвідношення ціна/прибутковість акцій</p> <p>Співвідношення ринкової і балансової вартості компанії</p> <p>Ринкова вартість групи</p>	<p>Показники ліквідності</p> <p>Коефіцієнт загальної ліквідності</p> <p>Коефіцієнт швидкої ліквідності</p> <p>Величина запасів та інших ліквідних активів</p> <p>Показники фінансового важеля</p> <p>Відношення суми позикових коштів до активів</p> <p>Відношення суми позикових коштів до величини капіталізації</p> <p>Відношення суми позикових коштів до власного капіталу</p> <p>Обслуговування боргу</p> <p>Коефіцієнт кратності покриття процентів</p> <p>Покриття основної суми боргу</p> <p>Покриття загальної величини боргового тягара</p>

Джерело: складено за [4]

вість активів, прибутковість інвестованого капіталу, котрі мають низку особливостей, які не дають їм змоги коректно відображати діяльність материнського підприємства та його дочірніх підприємств як єдиної економічної одиниці.

Причинами такої некоректності варто вважати такі їхні особливості:

– більшість показників прибутковості розраховується на основі облікового прибутку, а потенційних та наявних інвесторів значно більше цікавить вхідний грошовий потік як індикатор ділової активності та загальної обіговості капіталу;

– коефіцієнти фінансового аналізу дають змогу визначити прибутковість залученого капіталу, але нехтують витратами на його залучення, котрі можуть бути дуже суттєвими;

– прибуток, що визначений за даними бухгалтерського обліку, не цілком достовірно відображає фактичну ефективність довготривалих проєктів, оскільки часто витрати відображають у період їх фактичного понесення, якщо важко їх ідентифікувати відповідно до принципу нарахування та відповідності доходів і витрат (наприклад, витрати на дослідження та розробки);

– топ-менеджмент групи підприємств часто зацікавлений у штучному завищенні окремих показників консолідованої фінансової звітності задля досягнення необхідних показників KPI (Key Performance Indicator), що може забезпечуватися за рахунок штучних маніпуляцій з акціонерним капіталом або прихованих внутрішньогрупових операцій.

У цілому для проведення більш об'єктивного аналізу діяльності материнського підприємства та його дочірніх підприємств як єдиної економічної одиниці й усунення зазначених негативних наслідків необхідно перейти до нових концепцій аналізу. В умовах сьогодення уявлення про консолідовані фінансові звіти материнського та дочірніх підприємств як єдиної економічної одиниці має формуватися на підставі різних моделей оцінювання вартості групи. Оцінювання вартості групи є одним з основних аспектів аналізу. Його мета та завдання полягають у тому, щоб визначити дійсну вартість активів, які будуть зумовлювати грошові потоки в майбутньому [4]. Аналіз трендів дає змогу встановити динаміку показників консолідованої фінансової звітності, а тому за умови незмінності складу групи підприємств може використовуватися беззастережно. Однак ключовими особливостями об'єднань підприємств є саме пластичність акціонерного капіталу та складність управління ним. Саме тому під час аналізу трендів варто особливу увагу приділяти складу акціонерів та пропорційності розподілу часток, виведеному та залученому капіталу.

Висновки. Консолідовану фінансову звітність складають шляхом послідовного об'єднання відповідних статей фінансових звітів материнського та дочірніх підприємств із вилученням внутрішньогрупових операцій. Особливості аналізу такої звітності зумовлені трансформаціями облікового наповнення її показників: відображенням умовних активів, пасивів, ризиків, можливих витрат та доходів. Певних видозмін зазнають усі складники методик аналізу: горизонтального, вертикального, трендового, а особливо коефіцієнтного.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний стандарт фінансової звітності 10 «Консолідована фінансова звітність». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_065#Text (дата звернення: 01.02.2021).
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Міністерство фінансів України : Наказ № 73 від 07.02.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 01.02.2021).
3. Овчаренко В. Основні принципи, методика та проблеми складання консолідованої фінансової звітності за МСФЗ. URL: <https://product.ligazakon.ua/osnovni-principi-metodika-ta-problemi-skladannya-konsolidovano%D1%97-finansovo%D1%97-zvitnosti-za-msfz/> (дата звернення: 02.02.2021).
4. Костюченко В. Проблеми та перспективи аналізу консолідованих фінансових звітів. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2014. № 8. С. 5–17.
5. Сахно О.О., Букало Н.А. Методичні аспекти складання консолідованої фінансової звітності. *Економіка. Управління. Інновації*. 2014. № 1. С. 12–18.
6. Яцко М.В., Яцко Г.В. Консолідована фінансова звітність в умовах зростання конкурентної боротьби. *Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка*. 2014. Вип. 43. Ч. 2. С. 190–193.
7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text (дата звернення: 03.02.2021).
8. Міжнародний стандарт фінансової звітності 3 «Об'єднання бізнесу». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_006#Text (дата звернення: 03.02.2021).
9. Міжнародний стандарт фінансової звітності 11 «Спільна діяльність». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_066#Text (дата звернення: 03.02.2021).

References:

1. International Financial Reporting Standard 10 "Consolidated Financial Statements" [Mizhnarodnyj standart finansovoyi zvitnosti 10 «Konsolidovana finansova zvitnist»]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_065#Text (accessed 01 February 2021).
2. National accounting regulation (standard) 1 "General requirements for financial reporting" [Nacionalne polozhennya (standart) buhgalterskogo obliku 1 «Zagalni vymogy do finansovoyi zvitnosti»]. Ministry of Finance of Ukraine. Order № 73 dated 07.02.2013. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (accessed 01 February 2021).
3. Ovcharenko V. (2015) Osnovni pryncypy, metodyka ta problemy skladannya konsolidovanoj finansovoyi zvitnosti za MSFZ [Basic principles, methods and problems of preparation of consolidated financial statements in accordance with IFRS]. Available at: <https://product.ligazakon.ua/osnovni-principi-metodika-ta-problemi-skladannya-konsolidovano%D1%97-finansovo%D1%97-zvitnosti-za-msfz/> (accessed 02 February 2021).

4. Kostyuchenko V. (2014) Problemy ta perspektyvy analizu konsolidovoyh finansovyh zvitiv [Problems and prospects of analysis of consolidated financial statements]. *Accounting and auditing*, vol. 8, pp. 5–17.
5. Saxno O.O., Bukalo N.A. (2014) Metodychni aspekty skladannya konsolidovanoi finansovoyi zvitnosti [Methodical aspects of compiling consolidated financial statements]. *Economics. Management. Innovations*, vol. 1, pp.12–18.
6. Yaczko M.V., Yaczko G.V. Konsolidovana finansova zvitnist v umovax zrostantnya konkurentnoyi borotby [Consolidated financial reporting in terms of growth of competition]. *Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Economy*, vol. 43, part 2. Pp. 190–193.
7. International Accounting Standard 1 “Presentation of Financial Statements” [Mizhnarodnyj standart buxgalterskogo obliku 1 «Podannya finansovoyi zvitnosti»]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text (accessed 03 February 2021).
8. International Financial Reporting Standard 3 Business Combinations [Mizhnarodnyj standart finansovoyi zvitnosti 3 «Ob'yednannya biznesu»]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_006#Text (accessed 03 February 2021).
9. International Financial Reporting Standard 11 “Joint Operations” [Mizhnarodnyj standart finansovoyi zvitnosti 11 «Spilna diyalnist»]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_066#Text (accessed 03 February 2021).